

เครื่องมือศึกษาชุมชนทั้ง 7 จากหนังสือ วิธีชุมชน คู่มือการรู้ที่ทำงานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก โดย นพ. โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ Mind Mapping โดย เกษีชรประชาสรรค์ แสนภักดี

7. ประวัติชีวิตบุคคลที่น่าสนใจ

6. ประวัติศาสตร์ชุมชน

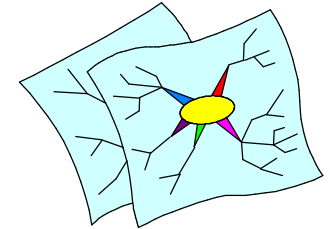
5. ปฏิทินชุมชน

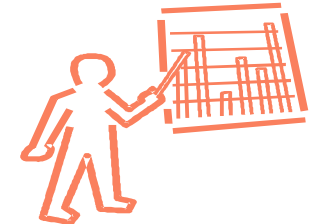
จากพึ่งพิงและพึ่งพาพัฒนาสู่พึ่งกัน
from Dependent to Interdependent

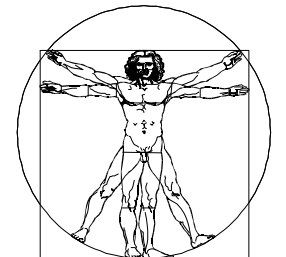
1. แผนที่เดินดิน

2. ฟังเครื่องมือ

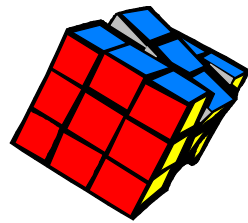
3. โครงสร้างองค์กรชุมชน

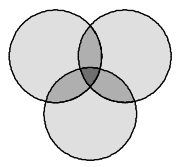
4. ระบบสุขภาพชุมชน

มิจนาคีฎี 4 (The Four Fallacies): ความคิดที่ผิดพลาดในการทำงานกับชุมชน
 จากหนังสือ วิธีชุมชน คู่มือการรู้ที่ทำงานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก
 โดย นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ Mind Mapping โดย เกษัษกรประชาสารณ์ แสนภักดี

มิจนาคีฎีที่มองชุมชนทุกชุมชนเหมือนกันหมด
 The Fallacy of Interchangeable Face

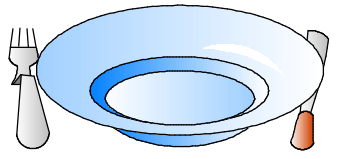
- สิ่งที่เคยทำสำเร็จจากที่หนึ่ง ยื่อนำไปใช้ได้กับอีกที่หนึ่ง
- มองเครื่องมือพัฒนาว่าเป็น ยาครอบจักรวาล Panacea Tools
- มองเมืองกับชนบทไม่แตกต่างกัน
- ภาษา
- ประเพณี
- วิถีชุมชน
- วัฒนธรรม
- ไม่สนใจบริบทที่แตกต่างกัน สนใจแต่ core content

ท่านหละลตที่รู็ลงหรือยัง

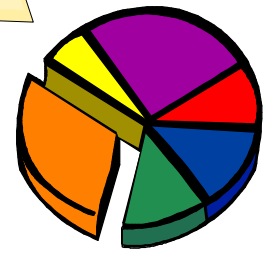

มิจนาคีฎี 4
The Four Fallacies

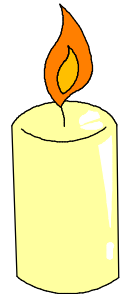
มิจนาคีฎีที่ว่าด้วยภาชนะว่าง
 (The Fallacy of Empty Vessel)

- ชุมชนไม่มีตัวตนในความคิดของคนนอก (e.g. ราชการ)
- มองชุมชนเหมือนแก้วเปล่า
- เหมือนไม่มีอะไรอยู่เลย
- ชุมชนต้องเป็นฝ่ายรับจากองค์กรภายนอก
 - Software
 - Hardware
- มีการนำ Know-how จากภายนอกเข้าไป
 - เทคโนโลยี
 - การจัดการ
 - เครื่องมือ/อุปกรณ์
- เน้น Outsider Point of View

มิจนาคีฎีที่มองปัญหาสุขภาพแบบแยกส่วน
 (The Fallacy of Separate Capsule)

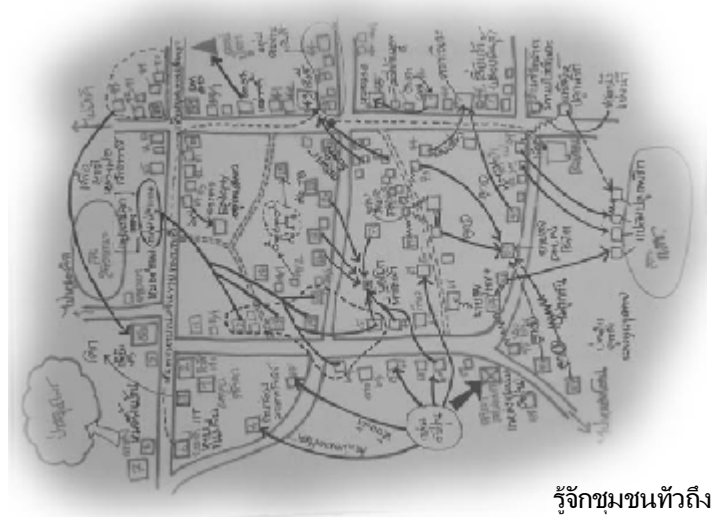
- มองชุมชนแบบขาดการเชื่อมโยง
- เน้นแก้ปัญหาเฉพาะเรื่องแยกเป็นส่วนๆ
- ไม่มองปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อ
- ความคิดเป็นการคิดแบบแยกส่วน
- PEST Model:
 - Technology
 - Politic
 - Social
 - Economic
- มองสุขภาพแยกจาก PEST
 - การเมือง Politic
 - เศรษฐกิจ Economic
 - สังคม Social
 - เทคโนโลยี Technology

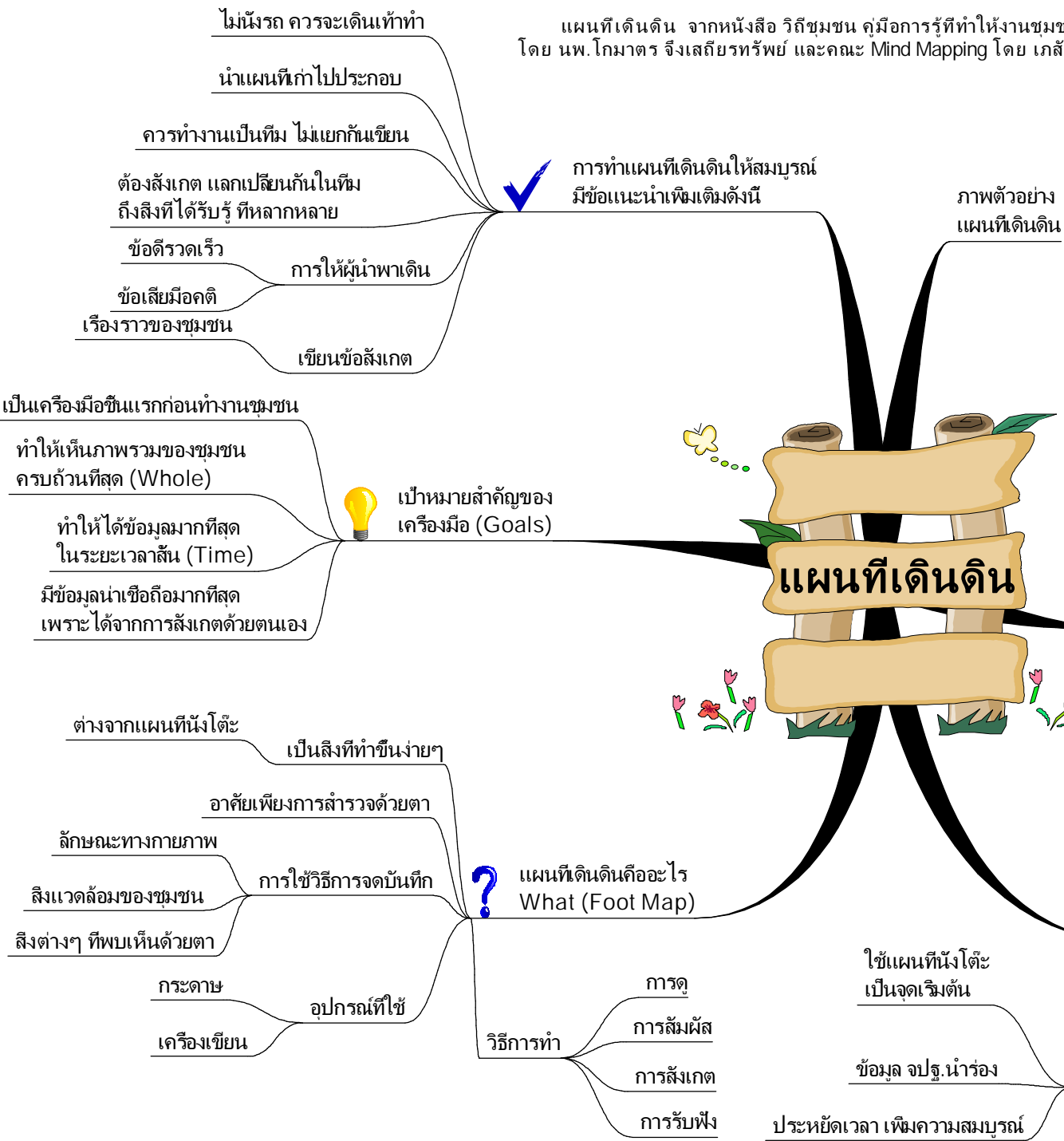
มิจนาคีฎีที่มองชุมชนเสมือนว่ามีองค์เดียว
 (The Fallacy of Single Pyramid)

- ผู้นำทางการ
- หน่วยงานทางการ
- สิ่งที่จับต้องได้
- มองเฉพาะสิ่งที่เป็นทางการ
- ทำให้มองเห็นชุมชนแบบจำกัด
- การลงมือทำงานจึงมีมิติเดียว
- ผู้นำตามธรรมชาติ
- เครือข่ายทางสังคม
- ไม่สนใจสิ่งที่ไม่เป็นทางการ

แผนที่เดินดิน จากหนังสือ วิถีชุมชน คู่มือการทำให้งานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก โดย นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ Mind Mapping โดย เกษชกรประชาสารณ์ แสนภักดี

แผนที่เดินดิน

ปัญหาที่พบในการทำงานนำไปสู่การใช้แผนที่เดินดิน

- รู้จักชุมชนทั่วถึง แต่ต้องใช้เวลา
- รู้จักชุมชนเพียงบางส่วน
- รู้จักชุมชนไม่ทั่วถึง ไม่รู้จะเริ่มต้นยังไงดี

ทำงานชุมชน แต่ไม่รู้จักชุมชนอย่างแท้จริง ถึงแก่น

วิธีการทำแผนที่เดินดิน

- ความสำคัญอยู่ที่การไปดูให้เห็น
- ไม่เน้นการเขียนให้สวยหรือสมบูรณ์ครบถ้วน
- หน้าที่ทางสังคม Social meaning and Social function
- ต้องเข้าใจ
- พื้นที่ทางกายภาพ (Physical space)
- มองเห็นความสัมพันธ์

การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน จากหนังสือ วิถีชุมชน คู่มือการรู้ที่ทำงานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก โดย นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ Mind Mapping โดย เกษลขรประชาสรรค์ แสนภักดี

ประวัติศาสตร์ชุมชน History

มองรอบด้าน
เศรษฐกิจ
สังคม
วัฒนธรรม
การเมือง

เป็นเครื่องมือในการมองชุมชนในมุมมองใหม่ๆ

ประวัติศาสตร์ชุมชนคืออะไร

เป็นการศึกษาเรื่องราวความเป็นมา

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว
เหตุการณ์ที่เริ่มต้น และสิ้นสุด

เกิดขึ้นและยังดำเนินต่อไป

เหตุการณ์ภายในชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลง
ทำให้มองเห็นภาพรวม

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภาพรวมมีผลกระทบต่อคนในชุมชน
เหตุการณ์ที่นำมาเขียนผังประวัติศาสตร์ชุมชน

ผังประวัติศาสตร์ชุมชน

วิถีประชา
โลกของชาวบ้าน คนนอกเข้าไม่ถึง

สาเหตุการต่างๆทางประวัติศาสตร์ไม่มีการนำมาเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน

ประสบการณ์ไม่ถูกสรุปเป็นบทเรียน

ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนก่อนจนเกิดความเข้าใจ

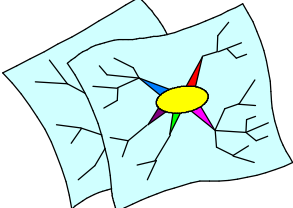
จึงค่อยทำผังประวัติศาสตร์ชุมชน

ต้องไม่ด่วนสรุปใช้เวลาศึกษา ก่อนสรุปบทเรียนประวัติศาสตร์

การศึกษาชุมชนควรอาศัยบุคคล ร่วมกับเอกสาร บันทึก

ควรสนใจทั้งข้อเท็จจริง และความคิดของคนในชุมชน

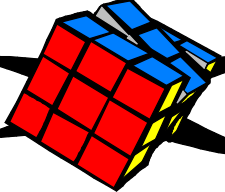
ปัญหาที่พบในการทำงานชุมชน

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

มองรอบด้าน

จากข้างในสู่ข้างนอก

หลากหลายมิติ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้

เป้าหมายสำคัญของเครื่องมือ

เข้าใจความเป็นมาเรื่องราวของชุมชน

ลดอคติส่วนตัว ไม่ตัดสินชุมชนด้วยความคิดคนนอก

ลดช่องว่างการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน

ประเพณี
ความเป็นมา
บุคคลสำคัญ
ความขัดแย้ง
การรวมกลุ่ม

สังคมนวัตกรรม

เศรษฐกิจ
กลไกเศรษฐกิจชุมชน
ปัจจัยการผลิต
อาชีพคนในชุมชน
รูปแบบการผลิต

แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน

มิติที่ศึกษา

การเมือง
ผู้นำท้องถิ่น
การมีส่วนร่วม
ความขัดแย้ง
สถาบันทางการเมือง
การรวมกลุ่ม

ศึกษาให้หลากหลายมิติ Multi-dimension

เป็นเครื่องมือเข้าถึงโลกของชาวบ้าน

สุขภาพ
สุขภาพในอดีตเป็นอย่างไร
ระบบบริการป้องกัน
การเข้าถึงของชาวบ้าน
การแพทย์แผนใหม่
การแพทย์แผนโบราณ

หลักสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน

เป็นเครื่องมือช่วยลดทิวี่และเพิ่มความละเอียดอ่อน

มองประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อเห็นถึงความสัมพันธ์

ภายในชุมชน
ภายนอกชุมชน

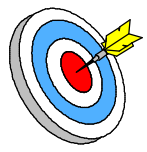
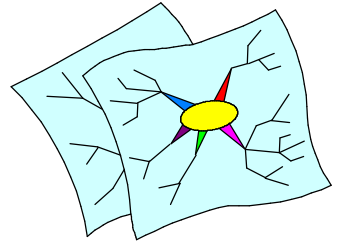
ผังเครือญาติ จากหนังสือ วิธีชุมชน คู่มือการทำให้งานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก โดย นพ. โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ Mind Mapping โดย เกษิษฐา ประชาสารณ์ แส่นักดี

ผังเครือญาติ Family Tree

มองเห็น Family folder
การดูแลครอบครัวทั้งครอบครัว
มองเห็นปัญหาเชิงระบบ
การป้องกันโรค

ประโยชน์การนำไปใช้

เป้าหมายสำคัญของเครื่องมือ

เข้าใจโครงสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนเชิงเครือญาติ
ใช้เป็นการศึกษารากฐานที่สำคัญ
รู้จักตัวบุคคลและความสัมพันธ์ในระยะเวลาที่สั้นๆ
เป็นเครื่องมือสร้างความสัมพันธ์เจ้าหน้าที่กับชาวบ้าน

ปัญหาที่พบในการทำงานชุมชน

ปัญหาของเจ้าหน้าที่ขาดทักษะในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
มองไม่เห็นความสัมพันธ์ในชุมชนจริงๆ

ผังเครือญาติคืออะไร

การถอดความสัมพันธ์ในเชิงเครือญาติ
ความสัมพันธ์เชิงสายเลือด
มองเห็นรากฐานของชุมชน

เมือง
ชนบท

การรู้จักคนในชุมชนเหมือนรู้จักตัวละครในภาพยนตร์

รู้จักตัวละครมากขึ้น
เข้าใจเรื่องราวความสัมพันธ์
เข้าใจชุมชนลุ่มลึก

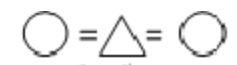

วิธีการทำผังเครือญาติ

กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ร่วมกัน
อ่านสัญลักษณ์ได้
เพิ่มข้อมูลที่เปลี่ยนแปลง
สัมภาษณ์เจาะลึก

ต้องลงไปทำจริงๆ
บทสรุป
เป็นเครื่องมือเรียนรู้ชุมชน
ใช้ร่วมกับแผนที่ดินดิน

สัญลักษณ์การมีภรรยาสองคน

เป็นมาตรฐานเดียวกัน

สัญลักษณ์ที่ใช้ในผังเครือญาติ

- = สัญลักษณ์แทนผู้หญิง
- ▲ = สัญลักษณ์แทนผู้ให้ข้อมูล
- △ = สัญลักษณ์แทนผู้ชาย
- = △ = สัญลักษณ์การแต่งงาน
- △ ∅ = สัญลักษณ์การตาย
- ≠ △ = สัญลักษณ์การหย่าร้าง
- △ ⊙ = สัญลักษณ์คนป่วย
- ~ △ = สัญลักษณ์ขัดแย้งหรือมีปัญหาะหว่างกัน

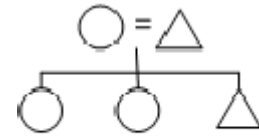

ข้อเสนอแนะ

ต้องรู้จักชื่อบุคคลในผังเครือญาติ
ถอดผังเครือญาติให้ได้มากที่สุด
ควรให้ความสำคัญกับผู้ให้ข้อมูลมากกว่าสนใจเฉพาะผังเครือญาติ
ควรรู้จักอย่างน้อยครึ่งหนึ่งของชื่อในผังเครือญาติ

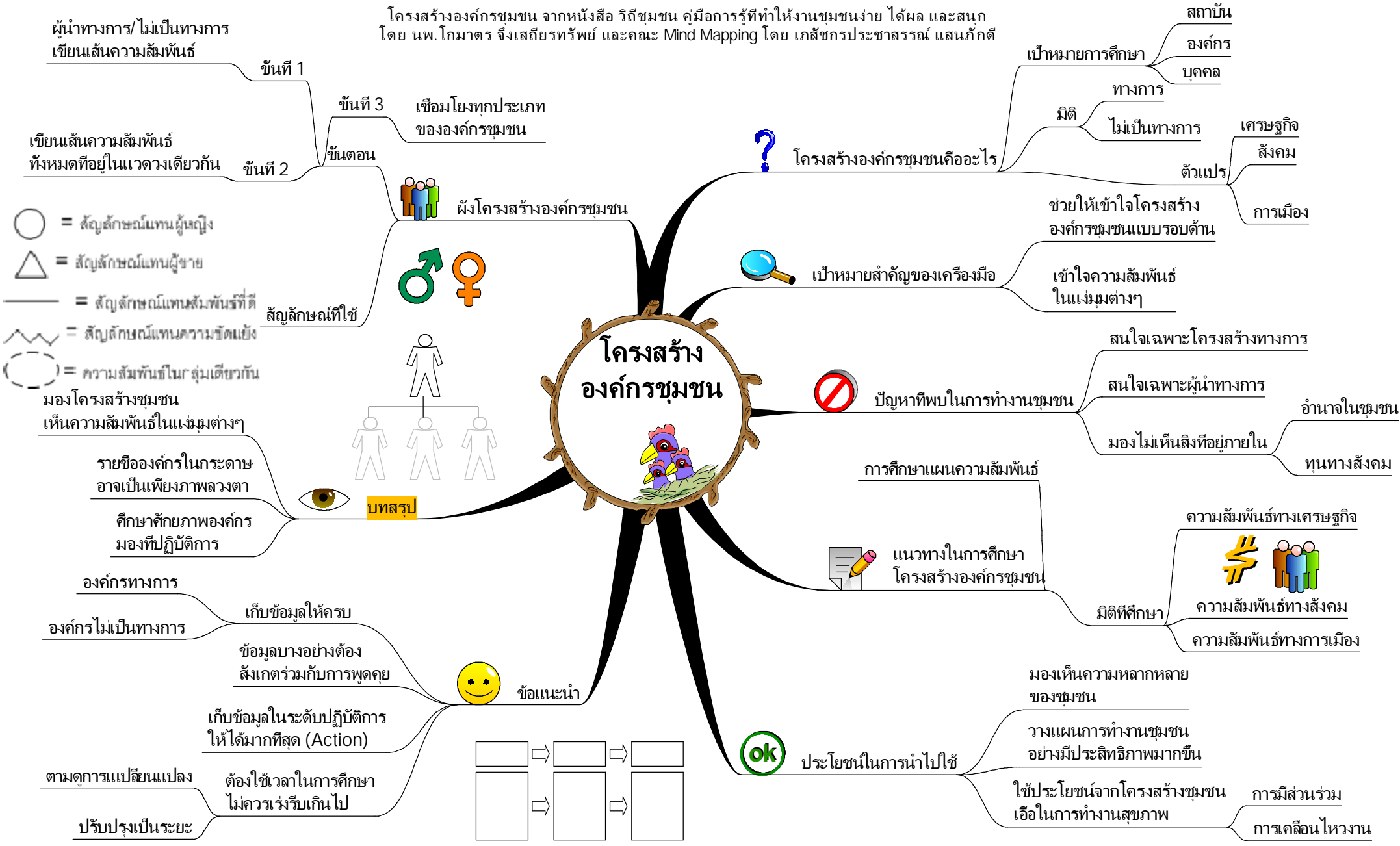
ผังเครือญาติต้องเป็นพลวัต dynamic tree
มีการเปลี่ยนแปลง
ต้องติดตามเป็นระยะ

สัญลักษณ์การมีบุตร

โครงสร้างองค์กรชุมชน จากหนังสือ วิถีชุมชน คู่มือการรู้ที่ทำงานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก โดย นพ. โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ Mind Mapping โดย เกษักรประชาสรรค์ แสนภักดี

โครงสร้าง องค์กรชุมชน

ระบบสุขภาพชุมชน

ระบบสุขภาพชุมชน จากหนังสือ วิธีชุมชน คู่มือการรู้ที่ทำงานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก โดย นพ. โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ Mind Mapping โดย เกษัชกร ประชาสรรณ์ แสนภักดี

ข้อแนะนำ

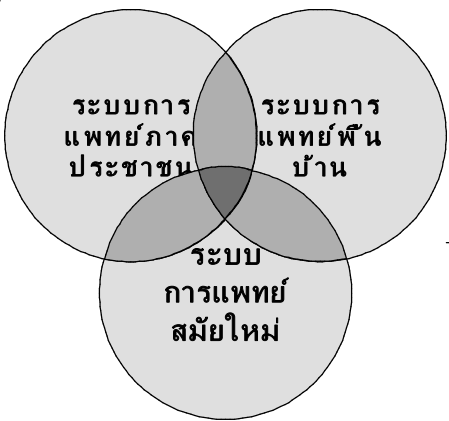
- สำรวจแหล่งพึ่งพา ด้านสุขภาพของชุมชน
- สัมภาษณ์ประวัติชีวิต เพื่อเข้าใจระบบสุขภาพ
- เข้าไปดูการใช้ยาจากร้านชำ
- ควรรสนใจกิจกรรมของชุมชน ด้านสุขภาพ / การออกกำลังกาย
- แยกประเด็นเชิงบวก เชิงลบจาก Mind Map

ปัญหาที่พบในการทำงานชุมชน

- มองว่าชาวบ้านพึ่งระบบบริการของรัฐอย่างเดียว
- มองไม่เห็นกลุ่มสุขภาพที่มีอยู่ในชุมชน
- มองเห็นแหล่งการพึ่งตนเองของชาวบ้าน

ระบบสุขภาพชุมชนคืออะไร

- วิธีคิด
- ทัศนคติ
- ความรู้สึกร่วมกัน
- ความหลากหลาย
- สิ่งที่ต้องเข้าใจ (ที่มีต่อโรคของชุมชน)
- วิธีการรักษาของชาวบ้าน

บทสรุป

- ขยายกรอบความคิด มองความเจ็บป่วยในหลายมิติ
- พหุลักษณะทางการแพทย์ คือต้นทุนของระบบสุขภาพ
- การศึกษาาระบบสุขภาพ คือการเข้าถึงวิถีชุมชน

เป้าหมายสำคัญของเครื่องมือ

- เพื่อให้เห็นระบบการแพทย์ที่หลากหลายในชุมชน
- นำความหลากหลายในชุมชน มาประยุกต์ใช้กับงานบริการด้านสาธารณสุข

เส้นทางการรักษาความเจ็บป่วย

จุกเสียด --> ยาย --> ปวดท้อง
กินของผิด --> ซื้อมาขับลม --> กินยาหมด

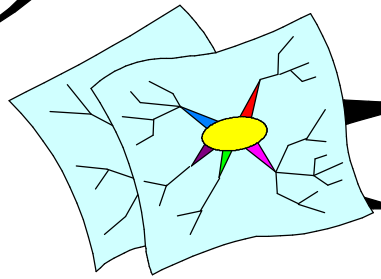
- ติดตามวิถีของชาวบ้าน
- เข้าใจเรื่องราวสุขภาพ

ระบบพหุลักษณะทางการแพทย์ที่มีอยู่ในชุมชน

- ระบบทฤษฎีโลก
- ระบบการดูแลรักษาสุขภาพ

ระดมความคิดเห็นระบบสุขภาพชุมชน

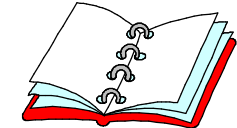
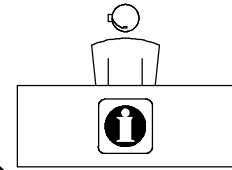
จากทุกภาคส่วน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

เขียน Mind Map ระบบสุขภาพ

- จัดหมวดหมู่
- มองภาพรวม

ประวัติชีวิต จากหนังสือ วิถีชุมชน คู่มือการรู้ที่ทำงานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก โดย นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ Mind Mapping โดย เกษัชกรประชาสรรค์ แสนภักดี

ทั้งทางการ
ไม่เป็นทางการ

ควรสนใจประวัติชีวิตทุกกลุ่ม

ควรนำข้อมูลมาอภิปรายเชิงวิชาการ เพื่อเรียนรู้กันในกลุ่ม

การเริ่มต้นควรเริ่มจากฝั่งเครือญาติ เพื่อจะได้รู้จักและเข้าใจตัวละคร

ข้อเสนอแนะ

เป้าหมายสำคัญของเครื่องมือ

เพิ่มมิติของความเป็นมนุษย์ มองเห็นรายละเอียดชีวิตชาวบ้าน

สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี ระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวบ้าน

เข้าใจ และมีความละเอียดอ่อน ในการบริการชาวบ้าน

เจ้าหน้าที่ไม่สนใจบริบทของชีวิต

รักษาแต่โรค

จ่ายแต่ยา

สนใจแต่ไข้ สนใจมิติชีวิตวัยยา มากกว่ามิติมนุษย์

ปัญหาที่พบในชุมชน

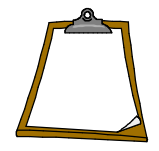
เครื่องมือของเราไปสู่เรื่องราวของชีวิต

เกิดมุมมองที่เป็นมิติของความเป็นมนุษย์

เข้าใจชาวบ้านมากขึ้น

สะท้อนความทุกข์ ยากของชาวบ้าน

เป็นยาถอนพิษของการมองเห็นแต่ไข้ มองไม่เห็นคน ของเจ้าหน้าที่

ประวัติชีวิตคืออะไร

แนวทางการศึกษาประวัติชีวิต

กลุ่มเป้าหมายคือใคร?

คนจน คนทุกข์ คนยาก

คนป่วย

คนแก่ คนแก่

กลุ่มผู้นำ

ลักษณะคำถาม

มองเรื่องราวชีวิต

ความเคลื่อนไหวของชีวิต

การทำประวัติชีวิต ช่วยเพิ่มความละเอียดอ่อน และเรียนรู้ความเป็นมนุษย์

การมองเรื่องราว (Story) มากกว่าข้อเท็จจริง (Fact)

การได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ อาจจะต้องอาศัยคนรอบข้าง เจ้าของประวัติ

สรุป

เพื่อนบ้าน

ญาติพี่น้อง

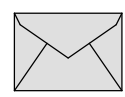
ผู้นำ

ใช้เป็นสื่อกลางในการเข้าใจชาวบ้าน

ใช้เป็นเครื่องมือเข้าใจมิติของความเป็นมนุษย์ ของชาวบ้าน ได้มากขึ้น

ใช้เก็บไว้เป็นส่วนหนึ่งของ Family folder งานบริการ

ใช้เป็นข้อมูลในการทำงาน เชิงวิชาการในการดูแลผู้ป่วย

ประโยชน์การนำไปใช้

คนในฐานะมนุษย์

ละเอียดอ่อนในการมอง

คน กับ ชุมชน

มองเห็นโลกของชาวบ้าน

ชาวบ้านไว้วางใจ

ปฏิทินชุมชน

ปฏิทินชีวิต

เจ้าหน้าที่ยึดงบประมาณ

เจ้าหน้าที่ยึดเวลาของตัวเอง

ไม่เข้าใจจังหวะชีวิตของชุมชน

เรียนรู้วิถีชุมชน

ปี

เดือน

วัน

ห้วงเวลา

กิจกรรมที่ทำ

ใครเกี่ยวข้อง

ประชาชนตั้ง

ชาวบ้านมาก่อน

หลักสูตรวิชา

การทำงานเชิงรุก

เวลาเราต้องมาก่อน

ไม่ยึดตัวเองเป็นที่ตั้ง
สำหรับเจ้าหน้าที่

ปฏิทินชุมชน จากหนังสือ วิถีชุมชน คู่มือการทำให้งานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก
โดย นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ Mind Mapping โดย เกษัษฐียรประชาสรรค์ แสนภักดี

ควรเรียนรู้จากจังหวะ และวิถีชุมชน

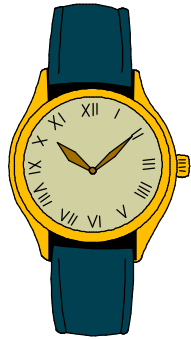
บทสรุป

ทำการศึกษเชิงรุก

ปัญหาที่พบในการ
ทำงานชุมชน

ปฏิทินชุมชนคืออะไร

ประโยชน์การนำไปใช้

เวลาเราต้องมาก่อน

เจ้าหน้าที่เป็นผู้ตาม

ชุมชนเป็นสุข

ปฏิทินชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ควรหมั่นสังเกตด้วยตนเอง

เข้าไปร่วมสังเกตแบบมีส่วนร่วม
ในกิจกรรมของชุมชน

สอบถามชาวบ้านเพื่อเป็น
แหล่งข้อมูลประกอบ

เป้าหมายสำคัญของเครื่องมือ

สร้างความเข้าใจวิถีของชาวบ้าน

เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้าง
ความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

ช่วยในการวางแผนงานชุมชน
ดีขึ้น สอดคล้องประสานกัน

แนวทางการศึกษาปฏิทินชุมชน

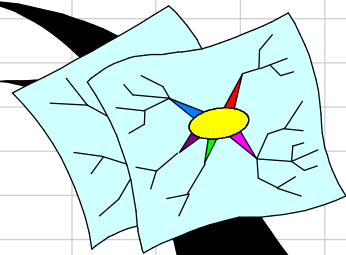
จัดทำปฏิทินเศรษฐกิจ

ปฏิทินวัฒนธรรม/สังคม

Year											
Jan	Feb	Mar	Apr	May	Jun	Jul	Aug	Sep	Oct	Nov	Dec

เศรษฐกิจ

วัฒนธรรม

เวลา

การเพาะปลูก

ชนิดของพืช

ห้วงเวลา

บุคคล

สถานที่

ผังเศรษฐกิจชุมชน

20 เหตุผลที่เจ้าหน้าที่ไม่ยอมลงชุมชน จากหนังสือ วิธีชุมชน
คู่มือการรู้ที่ทำงานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก
โดย นพ. โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ
Mind Mapping โดย เกษัชกร ประชาสรรณ์ แสนภักดี

ขาดยานพาหนะ

ขาดความมั่นใจ

ขาดจุดมุ่งหมาย

เกรงใจคนที่ทำงานแทน

ขาดแผนปฏิบัติงาน

หัวหน้างานไม่สนับสนุน

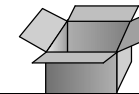
บุคลากรน้อย

ไม่มีการแบ่งงานทำ
หรือ เจ้าหน้าที่เกี่ยงกันทำงาน

ขาดประสบการณ์

มีงานหลายอย่าง

ขาดความปลอดภัย

กลัวแก้ปัญหาไม่ได้

ขาดความรู้งานชุมชน

แดดร้อน กลัวดำ

ไม่มีเพื่อนไปด้วย

ขาดขวัญกำลังใจ

ขาดการประสานงาน

การคมนาคมไม่สะดวก

กลัวเสียงงานประจำ

ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ

20 เหตุผล
ที่เจ้าหน้าที่
ไม่ยอมลงชุมชน

